OIKEUSMINISTERIÖ

Lainvalmisteluosasto
Yksityisoikeuden yksikkö

12.10.2016

EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE

U 52/2016 vp

OIKEUSMINISTERIÖN VASTINE ASIANTUNTIJOIDEN LAKIVALIOKUNNALLE ESITTÄMIIN HUOMAUTUKSIIN

Kaikki asiantuntijat kannattavat eksekvatuurimenettelystä luopumista.

Suomen Asianajajaliitolla, Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirastolla ja *Helsingin hovioikeudella* ei ole huomauttamista ehdotusten tai valtioneuvoston kannan suhteen. Nämä tahot pitävät kannatettavina esille ottamiaan komission ehdotuksia, jotka liittyvät lapsikaappausasioiden käsittelyyn, lapsen sijoittamiseen toiseen jäsenvaltioon sekä keskusviranomaiselle asetettavaan määräaikaan.

Helsingin käräjäoikeus ottaa esille ehdotuksen oikeusperustan sekä suhteen toissijaisuusperiaatteeseen. Oikeusperustan osalta käräjäoikeus mainitsee ehdotuksen 20 artiklan toisen kappaleen (lapsen mielipiteen kirjaaminen päätökseen) ja 31-33 artiklan (täytäntöönpanomenettely). Toissijaisuusperiaatteen osalta Helsingin käräjäoikeus mainitsee 22 artiklan (alueellisen toimivallan keskittäminen), 61 artiklan (velvollisuus varmistaa keskusviranomaisen asianmukaiset resurssit) sekä ehdotukset täytäntöönpanon yhtenäistämisestä.

Oikeusministeriö: Toissijaisuusperiaatteen osalta oikeusministeriö viittaa lakivaliokunnalle antamaansa selvitykseen TS 41/2016 vp. Oikeusperustan osalta ministeriö toteaa, että ehdotuksessa on lähtökohtaisesti tarkoitus säännellä vain rajat ylittäviä tilanteita. Lainsäädännön jonkinasteisella harmonisoinnilla pyritään tukemaan ja tehostamaan päätösten vastavuoroista tunnustamista. Ongelmallinen alue ovat sellaiset puhtaasti kansalliset tapaukset, joista tulee myöhemmin rajat ylittäviä. Näiden

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

tapausten osalta oikeusperusta voidaan kyseenalaistaa. Toisaalta niidenkin osalta on tarve vastavuoroiseen tunnustamiseen. Sopivan ratkaisun löytyminen edellyttää tasapainoa näiden näkökohtien välillä.

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että lapsen kuulemisen periaatetta ja lapsen mielipiteen huomioimista on aiheellista korostaa ehdotuksessa esitetyin tavoin. *Helsingin käräjäoikeus* ja *professori Markku Helin* toteavat, että ehdotettu 20 artikla on ongelmallinen suhteessa kansalliseen lainsäädäntöömme, jonka mukaan lasta ei yleensä kuulla lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa erikseen, jos vanhemmat ovat ratkaisusta yksimieliset. Lapsen mielipiteen on ajateltu tulevan huomioiduksi vanhempien välityksellä. Professori Helin ehdottaa säännöksen muuttamista niin, että se jättäisi viranomaiselle hiukan harkintavaltaa.

Oikeusministeriö: Komission ehdotukseen kirjattu kuulemisvelvoite ei ole sinänsä uusi: siihen velvoittaa myös YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Kuulemisvelvollisuus on olemassa myös epäsuorasti nykyisen Bryssel IIa –asetuksen 23 artiklan b kohdassa, jossa lapsen kuulemisen laiminlyönti voidaan ottaa huomioon päätöksen tunnustamisen kieltäytymisperusteena. Komission tavoitteena on korostaa lapsen kuulemisvelvoitetta, mutta jättää lapsen kuulemisen yksityiskohdat kansallisen lainsäädännön varaan. Tarkoituksena on ehkäistä tilanteet, joissa päätöksen tunnustamisesta kieltäydyttäisiin sen vuoksi, että lapsen kuuleminen olisi päätöksen antaneessa valtiossa järjestetty eri tavoin kuin päätöksen tunnustavassa valtiossa.

Oikeusministeriö katsoo, että lapsen kuuleminen on tärkeä periaate. Kansallisten kuulemissääntöjen kunnioittaminen ja päätösten vastavuoroinen tunnustaminen ovat myös perusteltuja lähtökohtia. Ehdotettu 20 artikla ei kuitenkaan aiemmasta säännöksestä poiketen sisällä minkäänlaista poikkeusmahdollisuutta siihen, että lasta ei kuultaisi esimerkiksi silloin, kun kuuleminen olisi lapselle haitallista. Ministeriö pitää kannatettavana ja lapsen edun mukaisena tavoitetta edetä neuvotteluissa niin, että säännöksessä otettaisiin huomioon myös lapsen kuulemiseen liittyvät poikkeustilanteet.

Helsingin käräjäoikeus suhtautuu varauksellisesti ehdotuksen 7 artiklan toimivaltasäännökseen, jonka mukaan toimivalta lakkaa lapsen muuttaessa laillisesti uuteen jäsenvaltioon. Lisäksi käräjäoikeus pitää 10 artiklan 2 kohdan b alakohtaa vaikeaselkoisena.

Oikeusministeriö: Ehdotuksen 7 artiklan toinen virke on muutos nykyiseen tilanteeseen. Säännöstä on alustavasti käsitelty työryhmäneuvotteluissa. Keskusteluissa otettiin esiin sekä muutosta puoltavia että vastustavia näkökohtia. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan asiaa on tarpeen vielä tutkia.

Helsingin käräjäoikeuden kommentti 10 artiklan 2 kohdan b alakohdan vaikeaselkoisuudesta liittynee osittain suomenkielisen käännöksen kankeisiin sanavalintoihin.

Varsinaiseen täytäntöönpanoon liittyvän menettelyn osalta *Professori Markku Helin* toteaa valtioneuvoston varauksellisen kannan olevan perusteltu. Lisäksi hänen mielestään olisi perusteltua tutkia sitä vaihtoehtoa, että asetukseen otettaisiin varsinaista täytäntöönpanoa koskevia minimisäännöksiä, mutta rajoitettaisiin niiden soveltaminen ainoastaan jäsenvaltioiden rajat ylittävään täytäntöönpanoon.

> **Oikeusministeriö**: Eksekvatuurin poistamiseen ja täytäntöönpanomenettelyyn liittyvät säännökset ovat ehdotuksen keskeinen uudistus. Täytäntöönpanomenettelyn kokonaisharmonisoinnin sijasta ehdotuksessa ehdotetaan yhteistä kuuden viikon ohjeellista määräaikaa päätöksen täytäntöönpanolle. Säännös koskisi myös kansallisia tapauksia.
>
> Oikeusministeriön näkemyksen mukaan ehdotuksen täytäntöönpanomenettelyä koskevat säännökset ja niiden suhde kansalliseen lainsäädäntöön ovat yksityiskohdiltaan vielä epäselvät. Suhtautumista niihin on arvioitava neuvottelujen myöhemmässä vaiheessa.

Professori Markku Helin ehdottaa, että neuvotteluissa otettaisiin esille uusi säännös osapuolten mahdollisuudesta valita oikeuspaikka avioeroasioissa.

> **Oikeusministeriö:** Komission ehdotukseen liittyvän vaikutusarvioinnin mukaan asiaa on harkittu ehdotuksen valmisteluvaiheessa. Komissio on tehnyt kuulemisissa saamansa palautteen johdosta arvion, jonka mukaan jäsenvaltioiden kannat eroavat kuitenkin tässä asiassa toisistaan niin, että yksimielisyyden saavuttaminen vaikuttaa epätodennäköiseltä. Tämän vuoksi komissio ei ole tehnyt tämänsuuntaista ehdotusta.
>
> Oikeusministeriö katsoo, että mahdollisuus oikeuspaikkasopimuksen tekemiseen jommankumman kansalaisuusvaltiossa voisi joissakin tilanteissa helpottaa avioeroasian saamista vireille asianosaisille sopivassa jäsenvaltiossa. Sillä voitaisiin myös myötävaikuttaa siihen, että tuomioistuinvaltio voisi soveltaa omaa lakiaan. Asian esille ottaminen neuvotteluissa on siten perusteltua siitä huolimatta, että ehdotuksen menestyminen on epätodennäköistä.

Professori Markku Helin esittää harkittavaksi, tulisiko kysymys kolmannessa valtiossa vireille tulleen, asetuksen soveltamisalaan kuuluvan asian vireilläolovaikutuksesta tutkia neuvottelujen yhteydessä.

> **Oikeusministeriö**: Tarve kolmannessa valtiossa vireillä olevan asian vireilläolovaikutuksen sääntelystä oli alustavasti esillä työryhmäneuvotteluissa. Komissio totesi, että vireilläolovaikutuksesta on jo säännös avioerojen tunnustamista koskevassa Haagin vuoden 1970 yleissopimuksessa samoin kuin Haagin vuoden 1996 lastensuojelusopimuksessa. Asetuksen suhdetta jälkimmäiseen säännellään

ehdotuksen 75 artiklassa. Komissio ei katsonut olleen tarpeellista säännellä kysymystä asetuksessa erikseen. Muutamat jäsenvaltiot suhtautuivat kuitenkin uteliaan myönteisesti asian pohtimiseen. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan keskustelua aiheesta on tarpeen jatkaa.

Professori Markku Helin ottaa esille asetuksen suhteen muihin säädöksiin, erityisesti suhteen Haagin vuoden 1996 lastensuojelusopimukseen ja niin kutsuttuun pohjoismaiseen avioliittokonventioon.

Oikeusministeriö: Asetuksen suhdetta Haagin vuoden 1996 lastensuojelusopimukseen ja sitä sääntelevän 75 artiklan kattavuutta on tarkasteltava neuvottelujen kuluessa. Asetuksen suhdetta pohjoismaisiin sopimuksiin ja mahdollista Suomea ja Ruotsia koskevan poikkeussäännöksen tarvetta ja sisältöä on myös syytä arvioida neuvottelujen edetessä. Keskustelu asiasta muiden Pohjoismaiden kanssa aloitetaan marraskuussa 2016 Tukholmassa pidettävässä Pohjoismaiden perheoikeuden asiantuntijoiden kokouksessa.

Professori Markku Helin ottaa myös esille huolen siitä, että asetuksesta tulisi mahdollisimman luettava ja selkeä.

Oikeusministeriö: Asetuksen rakenteen ja sisällön selkeys on neuvoston työryhmässä yleisesti esiin tuleva tavoite. Suomi pyrkii osaltaan edesauttamaan tätä tavoitetta. Asetuksen rakenteen osittaisen muutoksen ja siihen lisättävien säännösten vuoksi uusi asetusteksti poikkeaa kuitenkin väistämättä nykyisestä.